

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Фармацевтичний

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

02 вересня 2024 року

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність: 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма: Практична психологія

Одеса - 2024

Затверджено:

Засіданням кафедри менеджменту охорони здоров'я
Одеського національного медичного університету

Протокол № 1 від 26 серпня 2024 року

Завідувач кафедри

Олена РУДІНСЬКА

Розробники:

професор кафедри, д.псих.н., проф. Литвиненко О.Д.
доцент кафедри, к.псих.н., Ковальова М.В.

ТЕМА 1.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Мета: Формування уявлень про психологічне консультування як вид професійної діяльності, ознайомлення з його основними принципами, функціями, формами, а також розвиток розуміння професійної ролі психолога-консультанта.

Основні поняття

1. Психологічне консультування
2. Види психологічного консультування
3. Індивідуальне та групове консультування
4. Професійна діяльність психолога-консультанта
5. Принципи консультування
6. Етапи консультування
7. Межі відповідальності консультанта
8. Навички ефективного консультування
9. Історія становлення психологічного консультування

Питання для самостійного опрацювання:

1. Визначення психологічного консультування та його місце в системі психологічної допомоги
2. Основні цілі та завдання консультування
3. Класифікація видів психологічного консультування
4. Історичні етапи розвитку консультування як напряму професійної діяльності
5. Професійна етика психолога-консультанта

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняльний аналіз індивідуального та групового консультування
2. Аналіз етапів консультування (у формі схеми або таблиці)
3. Дослідження ролі та функцій психолога-консультанта
4. Аналіз професійних стандартів психологічного консультування

Питання для самоконтролю:

1. Опишіть сутність психологічного консультування
2. Назвіть основні етапи процесу консультування
3. Які існують види психологічного консультування?
4. Які навички необхідні для ефективної роботи психолога-консультанта?
5. Поясніть роль етики у професійній діяльності консультанта

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Напишіть есе на тему: *«Психологічне консультування: між допомогою і професійною відповідальністю»*
2. Підготуйте презентацію про історію розвитку консультування у світі та в Україні
3. Проаналізуйте основні функції психолога-консультанта в різних галузях (освіта, охорона здоров'я, бізнес тощо)

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз: Опишіть уявну ситуацію, в якій клієнт звертається до психолога-консультанта із запитом (наприклад, труднощі у спілкуванні з підлітком, переживання втрати, адаптація до нового колективу).

2. Проаналізуйте:

- 1) Етапи консультування, які мав би пройти консультант
- 2) Можливі помилки у веденні сесії
- 3) Альтернативні шляхи вирішення ситуації
- 4) Етичні аспекти, які слід врахувати

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Назвіть основне завдання психологічного консультування:
 - a) Допомога клієнтам у вирішенні їхніх психологічних проблем
 - b) Надання медичної допомоги
 - c) Призначення ліків
 - d) Соціальна підтримка
2. Що є ключовим елементом психологічного консультування?
 - a) Контроль за поведінкою клієнта
 - b) Професійна підтримка і емоційна допомога клієнту
 - c) Призначення психологічних тестів
 - d) Визначення медичного діагнозу
3. Коли виникло психологічне консультування як окрема дисципліна?
 - a) У давньогрецькі часи
 - b) У середині 20 століття
 - c) У 19 столітті
 - d) На початку 21 століття
4. Яка основна мета психологічного консультування?
 - a) Зміна особистості клієнта
 - b) Покращення добробуту клієнта через усвідомлення та вирішення його проблем
 - c) Надання соціальної допомоги
 - d) Контроль за емоційним станом клієнта
5. Назвіть один із основних видів психологічного консультування:
 - a) Медичне консультування
 - b) Криза-консультування
 - c) Економічне консультування
 - d) Юридичне консультування
6. Яку роль відіграє психолог-консультант у процесі консультування?
 - a) Вирішує всі проблеми клієнта за нього
 - b) Допомагає клієнту усвідомити та знайти власні рішення проблем
 - c) Здійснює контроль за поведінкою клієнта
 - d) Визначає діагноз та призначає лікування
7. Яке завдання НЕ є частиною психологічного консультування?
 - a) Розвиток навичок саморефлексії
 - b) Надання порад з фінансових питань
 - c) Покращення міжособистісних стосунків
 - d) Вирішення емоційних конфліктів
8. Що означає поняття "психологічне консультування"?
 - a) Надання медичних рекомендацій

- b) Процес, спрямований на підтримку клієнта у вирішенні особистих проблем
- c) Освіта в галузі психології
- d) Терапія, що фокусується на фізичному здоров'ї

9. Яка з наведених характеристик є частиною професійної ролі психолога консультанта?

- a) Надання юридичних консультацій
- b) Підтримка клієнта у розвитку емоційної стійкості
- c) Проведення лабораторних досліджень
- d) Контроль за медичним станом клієнта

10. Який з видів психологічного консультування найбільше підходить для вирішення конфліктів у стосунках?

- a) Кар'єрне консультування
- b) Сімейне консультування
- c) Професійне консультування
- d) Академічне консультування

Рекомендований список літератури:

1. Анєнкова І. П., Байдан М. А., Русова В. М. Психологічне консультування : навч. посіб. – Київ : Каравела, 2018.
2. Булах І. С., Кузьменко В. У., Помиткін Е. О. Консультативна психологія : підручник. – Вінниця : Нілан, 2016. – 482 с.
3. Главацька О. Л. Основи психологічного консультування особистості : навч. посіб. – Київ: Каравела, 2018.
4. Опанасенко Л. А. Основи психологічного консультування : у схемах і таблицях. – Миколаїв : Іліон, 2019.
5. Цільмак О. М., Онішкевич А. Д. Технології психологічного консультування : підручник. Одеса, 2023. - 212 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28114>; DOI: 10.32837/11300.28114

ТЕМА 2.

ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ДО КОНСУЛЬТАНТА ТА ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА

Мета: Формування розуміння професійних компетенцій психолога-консультанта, засвоєння морально-етичних принципів професії, розвиток здатності розпізнавати етичні дилеми та приймати відповідальні рішення, а також стимулювання мотивації до професійного розвитку та самовдосконалення.

Основні поняття

1. Професійна компетентність консультанта
2. Комунікативні навички та емоційна зрілість
3. Етичні принципи психологічного консультування
4. Конфіденційність
5. Межі професійної відповідальності
6. Етичні кодекси та стандарти
7. Етичні дилеми в консультуванні
8. Професійне зростання та супервізія
9. Самоусвідомлення і рефлексія в роботі консультанта

Питання для самостійного опрацювання:

1. Основні професійні компетенції психолога-консультанта
2. Які морально-етичні принципи лежать в основі консультування?
3. Що таке конфіденційність у консультуванні і чому вона важлива?
4. Приклади етичних дилем у професійній діяльності
5. Форми професійного розвитку консультанта

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь з етичним кодексом психолога (українським або міжнародним) і підготуйте короткий огляд його основних положень
2. Складіть перелік ключових професійних навичок, необхідних консультанту, і коротко охарактеризуйте кожну
3. Проаналізуйте одну етичну дилему та запропонуйте можливий варіант вирішення
4. Напишіть коротке есе на тему: «Чому консультант має постійно працювати над собою?»

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні морально-етичні принципи діяльності психолога-консультанта
2. Поясніть значення конфіденційності в процесі консультування
3. Які типові етичні дилеми можуть виникати у консультуванні?
4. Опишіть професійні компетенції, необхідні ефективному консультанту
5. Які форми професійного розвитку доступні консультантові?

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

Підготуйте презентацію на тему: «Етичні принципи в діяльності консультанта: міжнародні стандарти та український контекст»
Зробіть порівняльний аналіз кодексів етики консультанта у двох різних країнах
Розробіть пам'ятку для молодого спеціаліста з рекомендаціями щодо професійної етики та самоудосконалення

Дискусійні питання:

Чи завжди можна зберегти конфіденційність у консультуванні?
Як діяти, якщо етичний кодекс суперечить особистим переконанням консультанта?

Чи є етика у консультуванні універсальною?
Як пов'язані професійна етика та довіра клієнта?

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз: Опишіть ситуацію, коли консультант зіткнувся з етичною дилемою (наприклад, клієнт зізнався у правопорушенні; конфлікт інтересів; запит клієнта суперечить цінностям консультанта).

2. Вкажіть:

- 1) Суть етичної проблеми
- 2) Потенційні шляхи вирішення
- 3) Які етичні принципи порушуються або можуть бути порушені
- 4) Як зберегти баланс між професійною відповідальністю та гуманністю

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Назвіть одну з основних професійних компетенцій психолога-консультанта:
 - a) Здатність швидко приймати медичні рішення
 - b) Емпатія та вміння слухати клієнта
 - c) Вміння здійснювати юридичні консультації
 - d) Знання в області фінансового менеджменту
2. Що є одним із ключових морально-етичних принципів роботи консультанта?
 - a) Визначення діагнозу без консультації клієнта
 - b) Забезпечення конфіденційності даних клієнта
 - c) Надання медичних рекомендацій
 - d) Оприлюднення інформації без згоди клієнта
3. Конфіденційність у психологічному консультуванні означає:
 - a) Зберігання всіх даних клієнта у відкритому доступі
 - b) Захист особистої інформації клієнта від сторонніх осіб
 - c) Оприлюднення інформації після кожної консультації
 - d) Публічне обговорення проблем клієнта
4. Яке етичне правило має дотримуватись психолог-консультант під час роботи з клієнтами?
 - a) Висвітлювати всі аспекти життя клієнта в медіа
 - b) Дотримуватись принципу "не нашкодь"
 - c) Ігнорувати емоційний стан клієнта
 - d) Концентруватися лише на фінансових аспектах допомоги
5. Що таке етична дилема у роботі психолога-консультанта?
 - a) Ситуація, де консультант не має відповідних професійних знань
 - b) Конфлікт між етичними принципами, який потребує вирішення
 - c) Відмова від роботи з клієнтами через власні упередження
 - d) Відсутність технічного обладнання для роботи
6. Як консультант повинен діяти у випадку етичної дилеми?
 - a) Ігнорувати проблему та продовжувати роботу
 - b) Звернутися до етичного кодексу та колег за консультацією
 - c) Розголосити інформацію про клієнта
 - d) Приймати рішення самостійно, не враховуючи моральні принципи

7. Професійний розвиток психолога-консультанта передбачає:
 - a) Вдосконалення медичних навичок
 - b) Постійне навчання та підвищення кваліфікації в галузі психології
 - c) Збільшення кількості клієнтів
 - d) Опанування юридичних знань
8. Яка з наведених характеристик є важливою для професійного розвитку консультанта?
 - a) Вміння переконувати клієнта змінити свою думку
 - b) Вміння об'єктивно оцінювати свої сильні та слабкі сторони
 - c) Здатність контролювати емоційний стан клієнта
 - d) Навички керування великими колективами
9. Що може бути прикладом порушення етичного принципу конфіденційності?
 - a) Використання отриманої від клієнта інформації у наукових дослідженнях без його згоди
 - b) Обговорення проблем клієнта лише з його дозволу
 - c) Внесення даних клієнта в захищену базу даних
 - d) Проведення консультацій у приватному кабінеті
10. Як психолог-консультант може підтримувати свій професійний розвиток?
 - a) Участь у професійних тренінгах та конференціях
 - b) Відмова від навчання після отримання диплома
 - c) Консультування тільки обмеженого кола клієнтів
 - d) Ігнорування нових підходів у психології

Рекомендований список літератури

1. Бредлі Т. Ерфорд. 45 основних технік психологічного консультування. – Київ : Науковий світ, 2024. – 590 с.
2. Булах І. С., Кузьменко В. У., Помиткін Е. О. Консультативна психологія : підручник. – Вінниця : Нілан, 2016. – 482 с.
3. Главацька О. Л. Основи психологічного консультування особистості : навч. посіб. – Київ: Каравела, 2018.
4. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію : навч. посіб. – 4-те вид. – Київ : Каравела, 2017.
5. May R. The Art of Counselling: For anyone who needs to listen, support and advise at work. – London : Profile Books, 2025. – 240 p. – ISBN 978-1-80522-264-4.
6. Murphy D. A. (ed.) Counselling Psychology: A Textbook for Study and Practice. – Chichester : John Wiley & Sons, 2017. – 496 p. – (BPS Textbooks in Psychology). – ISBN 978-1-119-10685-2.

ТЕМА 3.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ПРОЦЕС

Мета: Надання знань про основні етапи психологічного консультування, формування вмінь встановлювати контакт із клієнтом, аналізувати проблему, шукати ефективні рішення разом із клієнтом та завершувати процес консультування з урахуванням результатів і досягнень.

Основні поняття

1. Етапи психологічного консультування
2. Перший контакт і встановлення довіри
3. Формулювання запиту клієнта
4. Діагностика проблеми та її структурування
5. Спільне планування дій
6. Вибір технік і методів допомоги
7. Динаміка відносин «клієнт-консультант»
8. Завершення консультування
9. Оцінка результатів і зворотний зв'язок

Питання для самостійного опрацювання:

1. Які основні етапи виділяють у процесі психологічного консультування?
2. Як встановлюється перший контакт із клієнтом?
3. У чому полягає процес визначення та структурування проблеми?
4. Як відбувається спільне планування змін із клієнтом?
5. Що включає завершення процесу консультування та як оцінюються результати?

Завдання для самостійної роботи:

1. Складіть схему/таблицю з описом усіх етапів консультування.
2. Напишіть рефлексивне есе: «Як я уявляю собі ідеальний перший контакт із клієнтом».
3. Ознайомтеся з практичними техніками налагодження довіри та підготуйте короткий опис 2–3 методів.
4. Порівняйте підходи до завершення консультування в різних психологічних школах (на прикладі літератури).

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні етапи психологічного консультування
2. Опишіть, як встановлюється довіра в процесі першої зустрічі
3. Як відбувається формулювання запиту клієнта?
4. Поясніть, у чому полягає спільне планування консультування
5. Які критерії оцінки ефективності консультування?

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Підготуйте презентацію на тему: «Етапи психологічного консультування: цілі, завдання, методи».
2. Напишіть коротке порівняння етапів консультування в гуманістичному та когнітивно-поведінковому підходах.
3. Опрацюйте приклади фраз для встановлення першого контакту (на основі підручників або тренінгових програм).
4. Проаналізуйте професійну літературу з питання завершення консультування (1–2 джерела).

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз:

Опишіть умовну ситуацію консультування (наприклад, клієнт звертається з проблемою тривожності перед виступами).

2. Розпишіть:

- 1) як проходив перший контакт і що зроблено для встановлення довіри
- 2) як формулювалася проблема клієнта
- 3) як здійснювалось спільне планування змін
- 4) які методи використовувались у процесі
- 5) як завершувався процес та які результати були досягнуті

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Назвіть перший етап процесу психологічного консультування:

- a) Оцінка результатів
- b) Встановлення контакту та довіри
- c) Пошук рішень
- d) Структурування проблеми

2. Що є ключовим аспектом першого контакту між психологом і клієнтом?

- a) Призначення терапії
- b) Встановлення взаєморозуміння та довіри
- c) Надання детальної інструкції з лікування
- d) Оцінка фінансових можливостей клієнта

3. Яка основна мета етапу визначення проблеми у консультуванні?

- a) Призначення ліків
- b) Чітке формулювання та структурування проблеми клієнта
- c) Встановлення емоційного зв'язку
- d) Надання порад

4. На якому етапі процесу консультування відбувається планування вирішення проблеми?

- a) Перший контакт
- b) Структурування проблеми
- c) Спільне планування та пошук рішень
- d) Оцінка результатів

5. Який з наступних елементів НЕ є частиною етапу завершення процесу консультування?

- a) Оцінка результатів
- b) Створення плану дій
- c) Зворотний зв'язок від клієнта
- d) Прощання з клієнтом

6. Як консультант допомагає клієнту на етапі пошуку рішень?

- a) Самостійно вирішує проблему клієнта
- b) Спільно з клієнтом обговорює можливі варіанти вирішення
- c) Визначає медичне лікування
- d) Ігнорує думки клієнта

7. Що має відбутися після завершення процесу психологічного консультування?

- a) Конфіденційне знищення інформації про клієнта
 - b) Оцінка результатів та досягнення запланованих цілей
 - c) Відновлення терапії після певного часу
 - d) Призначення нової консультації без необхідності
8. Який етап процесу консультування передбачає найбільше взаємодії та участі клієнта?
- a) Завершення процесу
 - b) Пошук рішень та спільне планування
 - c) Встановлення контакту
 - d) Визначення проблеми
9. Як відбувається оцінка результатів консультування?
- a) Лише психолог визначає результати
 - b) Оцінка здійснюється спільно з клієнтом на основі досягнутих цілей
 - c) Результати оцінюються без залучення клієнта
 - d) Оцінка проводиться лише на основі тестувань
10. Що важливо під час завершення процесу психологічного консультування?
- a) Конфіденційність більше не має значення
 - b) Встановлення нових контактів з іншими спеціалістами
 - c) Оцінка прогресу та підтримка емоційного завершення процесу
 - d) Ігнорування зворотного зв'язку від клієнта

Рекомендований список літератури

1. Бредлі Т. Ерфорд. 45 основних технік психологічного консультування. – Київ : Науковий світ, 2024. – 590 с.
2. Главацька О. Л. Основи психологічного консультування особистості : навч. посіб. – Київ: Каравела, 2018.
3. Цільмак О. М., Онішкевич А. Д. Технології психологічного консультування : підручник. Одеса, 2023. - 212 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28114>; DOI: 10.32837/11300.28114
4. May R. The Art of Counselling: For anyone who needs to listen, support and advise at work. –London : Profile Books, 2025. – 240 p. – ISBN 978-1-80522-264-4.
5. Кулакевич Т. В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування» : курс лекцій. – Київ : КиМУ, 2017.
6. Мушкевич М. Моделі психологічного консультування та психотерапії сім'ї // Психологічні перспективи. – 2022. – № 40. – С. 121–135. – DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2022-40-mush>.
7. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію : навч. посіб. – 4-те вид. – Київ: Каравела, 2017.

ТЕМА 4.

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Мета: Ознайомлення з основними методами психологічного консультування, їх класифікацією, принципами застосування у різних підходах. Формування розуміння того, як обираються методи відповідно до запиту клієнта, а також розвиток навичок аналізу ефективності застосування методів.

Основні поняття

1. Методи психологічного консультування
2. Когнітивно-поведінковий підхід
3. Гуманістичне консультування
4. Психоаналітичне консультування
5. Арт-терапія
6. Проективні методи
7. Техніки візуалізації
8. Методи активного слухання
9. Творчі підходи в консультуванні

Питання для самостійного опрацювання:

1. Які існують класифікації методів психологічного консультування?
2. У чому суть когнітивно-поведінкового підходу та які методи він включає?
3. Основні принципи гуманістичного підходу та його методи.
4. Які інструменти застосовуються в психоаналітичному консультуванні?
5. Які творчі методи можуть бути використані у психологічному консультуванні?

Завдання для самостійної роботи:

1. Складіть порівняльну таблицю методів у трьох основних підходах: КПТ, гуманістичному та психоаналітичному.
2. Опишіть одну техніку з кожного підходу (КПТ, гуманістичного, психоаналітичного) і дайте приклад її застосування.
3. Підготуйте коротке повідомлення про можливості арт-терапії у роботі з дорослими клієнтами.
4. Ознайомтесь із відеоматеріалами (або статтями) про сучасні творчі методи консультування (наприклад, метафоричні карти, колажування, психодрама).

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні методи когнітивно-поведінкової терапії, що використовуються в консультуванні.
2. Опишіть гуманістичні принципи та методи консультування.
3. Які психоаналітичні методи застосовуються у консультуванні?
4. Яке місце творчих підходів у процесі консультування?
5. Поясніть, як обираються методи відповідно до запиту клієнта.

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Напишіть есе на тему: «Який підхід у консультуванні мені ближчий та чому?»
2. Підготуйте презентацію про класифікацію методів психологічного консультування.
3. Ознайомтесь із літературою про використання арт-терапії в роботі з підлітками (1–2 джерела) і зробіть короткий конспект.
4. Складіть добірку практичних вправ для використання в гуманістичному підході.

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз:

Опишіть ситуацію (наприклад, клієнт звертається зі скаргами на знижену самооцінку та труднощі у взаємодії з іншими).

2. Обґрунтуйте:

1. Який підхід (або комбінація підходів) буде доцільним
2. Які методи і техніки можуть бути використані
3. Як адаптувати обрані методи до індивідуальних особливостей клієнта
4. Як оцінити ефективність застосованого методу

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Як класифікуються методи психологічного консультування?
 - a) За тривалістю сеансів
 - b) За кількістю клієнтів
 - c) За теоретичними підходами та техніками
 - d) За місцем проведення консультацій
2. Основною метою когнітивно-поведінкового підходу в консультуванні є:
 - a) Аналіз минулих емоційних переживань
 - b) Зміна негативних мисленнєвих патернів і поведінки клієнта
 - c) Використання творчих технік для вираження емоцій
 - d) Вивчення несвідомих процесів клієнта
3. Який з наступних принципів є ключовим для гуманістичного підходу в консультуванні?
 - a) Важливість несвідомих бажань
 - b) Самоактуалізація та унікальність клієнта
 - c) Використання поведінкових технік
 - d) Фокус на минулих травмах
4. Психоаналітичні методи в консультуванні зосереджені на:
 - a) Оперативній зміні поведінки клієнта
 - b) Аналізі несвідомих бажань та конфліктів
 - c) Співпраці з родичами клієнта
 - d) Використанні медитаційних практик
5. Який з наступних методів відноситься до творчих підходів у психологічному консультуванні?
 - a) Психоаналіз
 - b) Арт-терапія
 - c) Когнітивно-поведінкова терапія
 - d) Гештальт-терапія
6. Основною перевагою когнітивно-поведінкової терапії є:
 - a) Робота з дитячими травмами
 - b) Швидке і чітке вирішення поточних проблем клієнта
 - c) Фокус на минулому
 - d) Використання несвідомих образів
7. Що є характерним для гуманістичного підходу у психологічному консультуванні?

- a) Інтерпретація сновидінь
 - b) Створення терапевтичного середовища, яке підтримує свободу вибору
 - c) Зосередження на зміні поведінки
 - d) Використання медикаментозного лікування
8. Психоаналітичний підхід у консультуванні передбачає:
- a) Використання тільки свідомих спостережень клієнта
 - b) Глибоке занурення у несвідомі конфлікти клієнта
 - c) Оцінку інтелектуальних здібностей
 - d) Роботу з групами клієнтів
9. Яку роль відіграє арт-терапія у процесі консультування?
- a) Створення діагностичних тестів для клієнтів
 - b) Використання творчого самовираження для вирішення психологічних проблем
 - c) Зосередження на поведінкових змінах
 - d) Структурування плану лікування
10. Що є спільним між гуманістичним і когнітивно-поведінковим підходами?
- a) Використання несвідомих конфліктів для роботи з клієнтом
 - b) Підтримка активної участі клієнта у процесі вирішення проблем
 - c) Фокус на минулому та дитячих травмах
 - d) Використання тільки вербальних методів у терапії

Рекомендований список літератури

1. Бредлі Т. Ерфорд. 45 основних технік психологічного консультування. – Київ : Науковий світ, 2024. – 590 с.
2. Цільмак О. М., Онішкевич А. Д. Технології психологічного консультування : підручник. Одеса, 2023. - 212 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28114>; DOI: 10.32837/11300.28114
3. May R. The Art of Counselling: For anyone who needs to listen, support and advise at work. – London : Profile Books, 2025. – 240 p. – ISBN 978-1-80522-264-4.
4. Бегеза Л. Є. Групове консультування у психологічному супроводі внутрішньо переміщених осіб з відновлення працевлаштування // Ментальне здоров'я особистості та організації : колективна монографія / за заг. ред. Г. А. Приба, Л. Є. Бегези. – Київ : ТОВ "Типографія АМГ", 2024. – С. 230.
5. Березовська Л., Полегонький В. Робота з почуттям провини у психоаналітичному консультуванні // Вісник Національного університету оборони України. – 2021. – Т. 63, № 5. – С. 12–19. – DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-63-5-12-19>.
6. Кулакевич Т. В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування» : курс лекцій. – Київ : КиМУ, 2017.
7. Магдисяк Л. І., Федоренко Р. П., Земелюк М. І. Технології казкотерапії у практиці психологічного консультування дітей та дорослих : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2024. – 216 с.
8. Михальчишин Г. Є. Ресурсність системного підходу у терапевтичній допомозі особам літнього віку // Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез. – Луцьк : Вежа, 2019. – С. 186–192.
9. Murphy D. A. (ed.) Counselling Psychology: A Textbook for Study and Practice. – Chichester : John Wiley & Sons, 2017. – 496 p. – (BPS Textbooks in Psychology). – ISBN 978-1-119-10685-2.

ТЕМА 5.

ОСНОВНІ ТЕХНІКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Мета: Формування практичних навичок використання базових технік консультування, зокрема активного слухання, емпатії, постановки запитань, перефразування й ефективного завершення сесії. Розвиток вміння встановлювати контакт з клієнтом та створювати терапевтичний альянс.

Основні поняття

1. Активне слухання
2. Емпатія
3. Емоційна підтримка
4. Відображення почуттів
5. Перефразування
6. Відкриті та закриті запитання
7. Техніки завершення консультації
8. Підсумовування
9. Зворотний зв'язок

Питання для самостійного опрацювання:

1. Що таке активне слухання і які його складові?
2. У чому проявляється емпатія в роботі консультанта?
3. Як працюють техніки перефразування та відображення емоцій?
4. Яка роль відкритих і закритих запитань у діалозі з клієнтом?
5. Як ефективно завершити консультаційну сесію?

Завдання для самостійної роботи:

1. Прослухайте/перегляньте фрагмент консультативної сесії (реальної або навчальної) та визначте використані техніки.
2. Складіть приклади відкритих і закритих запитань до клієнта з різними запитаннями.
3. Підготуйте міні-практикум із техніки активного слухання (вправа на двох).
4. Напишіть есе на тему: «Чому емпатія є критично важливою у процесі консультування?»

Питання для самоконтролю:

1. Що таке техніка активного слухання та з яких елементів вона складається?
2. Як проявляється емпатія у роботі психолога-консультанта?
3. Наведіть приклади перефразування клієнтських висловлювань.
4. Яку функцію виконують відкриті запитання у сесії?
5. Як завершити консультацію так, щоб підтримати клієнта й підсумувати роботу?

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Підготуйте коротку презентацію: «Основні техніки ефективної комунікації в консультуванні».
2. Ознайомтесь із науковими/практичними публікаціями про техніку активного слухання та зробіть конспект.
3. Розробіть міні-глосарій термінів і технік (активне слухання, відображення, підсумовування тощо).
4. Складіть чек-лист для самоконтролю консультанта під час застосування технік на сесії.

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз:

Опишіть фрагмент консультації, у якому консультант працює з клієнтом, що переживає втрату.

2. Покажіть:

- 1) як консультант використовує активне слухання (з прикладами фраз)
- 2) як проявляється емпатія
- 3) які запитання ставить консультант
- 4) як він/вона перефразує слова клієнта
- 5) як відбувається завершення сесії та що говориться на завершення

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Що є основою техніки активного слухання в консультуванні?
 - a) Надання порад клієнту
 - b) Концентрація на власних емоціях консультанта
 - c) Повна увага до слів та емоцій клієнта
 - d) Встановлення меж спілкування
2. Яка з наступних технік сприяє емоційній підтримці клієнта?
 - a) Активне слухання
 - b) Постановка закритих запитань
 - c) Аналіз сновидінь
 - d) Відображення емоцій клієнта
3. Що є головним у техніці емпатії в психологічному консультуванні?
 - a) Встановлення авторитету перед клієнтом
 - b) Вміння відчувати емоції клієнта і висловлювати розуміння його стану
 - c) Формулювання жорстких питань
 - d) Вказівка на помилки клієнта
4. Яке завдання виконує техніка перефразування?
 - a) Узагальнення проблем клієнта
 - b) Перенаправлення розмови на іншу тему
 - c) Повторення думок клієнта своїми словами для їх кращого усвідомлення
 - d) Оцінка успішності консультування
5. В чому різниця між відкритими та закритими запитаннями?
 - a) Відкриті запитання вимагають короткої відповіді, закриті — розгорнутої
 - b) Закриті запитання вимагають конкретної відповіді, відкриті — більш детального роздуму
 - c) Закриті запитання стосуються емоцій, відкриті — фактів
 - d) Відкриті запитання передбачають відповідь "так" або "ні"
6. Що з наступного є прикладом відкритого запитання?
 - a) "Чи відчуваєте ви краще?"
 - b) "Як ви себе відчуваєте у цій ситуації?"
 - c) "Ви задоволені результатом?"
 - d) "Чи є у вас план дій?"
7. Як правильно використовувати техніку завершення консультаційної сесії?
 - a) Несподівано перервати розмову

- b) Підсумувати основні моменти сесії та спільно оцінити досягнутий прогрес
 - c) Порадити клієнту що робити далі
 - d) Залишити клієнта з нерозв'язаними питаннями
8. Яка мета використання техніки відображення у психологічному консультуванні?
- a) Переконати клієнта у власній правоті
 - b) Допомогти клієнту побачити власні почуття та переживання з боку
 - c) Відображати лише негативні емоції
 - d) Пояснити клієнту його помилки
9. Що допомагає клієнту краще зрозуміти свої емоції та думки під час консультації?
- a) Постановка закритих запитань
 - b) Перефразування та відображення
 - c) Техніка активного слухання без уточнень
 - d) Концентрація на минулих помилках
10. Який з наступних елементів є обов'язковим для завершення консультаційної сесії?
- a) Конфронтація з проблемами
 - b) Емоційний підсумок та позитивне завершення
 - c) Обговорення фінансових аспектів консультування
 - d) Оцінка клієнта щодо компетенції консультанта

Рекомендований список літератури

1. Анєнкова І. П., Байдан М. А., Русова В. М. Психологічне консультування : навч. посіб. – Київ : Каравела, 2018.
2. Бредлі Т. Ерфорд. 45 основних технік психологічного консультування. – Київ : Науковий світ, 2024. – 590 с.
3. Булах І. С., Кузьменко В. У., Помиткін Е. О. Консультативна психологія : підручник. – Вінниця : Нілан, 2016. – 482 с.
4. Кулакевич Т. В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування» : курс лекцій. – Київ : КиМУ, 2017.
5. Цільмак О. М., Онішкевич А. Д. Технології психологічного консультування : підручник. Одеса, 2023. - 212 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28114>; DOI: 10.32837/11300.28114
6. Lytvynenko O., Lunov V., Maltsev O., Zlatova L. The impact of Russian military aggression on the psychological health of Ukrainian youth // American Behavioral Scientist. – 2023. – Vol. 67, No. 3. – P. 426–448. – DOI: <https://doi.org/10.1177/00027642221144846>.
7. May R. The Art of Counselling: For anyone who needs to listen, support and advise at work. – London : Profile Books, 2025. – 240 p. – ISBN 978-1-80522-264-4.

ТЕМА 6.

ТЕСТУВАННЯ В ПРАКТИЦІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Мета: Формування знань про значення психологічного тестування в процесі консультування, ознайомлення з основними видами тестів, принципами їх добору та інтерпретації, а також розвиток етичної відповідальності при використанні діагностичних методик.

Основні поняття

1. Психологічне тестування
2. Види тестів (особистісні, проєктивні, інтелектуальні, клінічні тощо)
3. Діагностика в консультуванні
4. Психометричні характеристики (надійність, валідність, стандартизація)
5. Інтерпретація результатів тестування
6. Обмеження використання тестів
7. Етичні принципи тестування
8. Інформована згода
9. Конфіденційність результатів

Питання для самостійного опрацювання:

1. Яку роль відіграє тестування в психологічному консультуванні?
2. Які основні види тестів використовуються у практиці?
3. Що таке психометричні показники?
4. Як забезпечується валідність та надійність тестових методик?
5. Які етичні норми потрібно дотримуватись при застосуванні тестів?

Завдання для самостійної роботи:

1. Знайдіть приклади особистісного, проєктивного та когнітивного тесту, коротко опишіть їх мету та принцип дії.
2. Опрацюйте приклад тестового звіту і зробіть спробу його короткої інтерпретації.
3. Напишіть есе на тему: «Чи можна покладатися лише на тести в консультуванні?»
4. Підготуйте огляд на тему: «Етика психологічного тестування: вимоги та виклики».

Питання для самоконтролю:

1. Які існують основні види психологічних тестів?
2. Що таке валідність і чому вона важлива?
3. Як визначається надійність тесту?
4. Чому тестування не можна використовувати без належної підготовки?
5. Які етичні вимоги стосуються інформованої згоди клієнта на тестування?

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Підготуйте презентацію на тему: «Психологічне тестування: методи, переваги, обмеження».
2. Зробіть огляд мінімум двох валідних тестів, які рекомендовані для використання в консультуванні дорослих.
3. Опрацюйте положення з етичного кодексу щодо тестування і коротко викладіть основні пункти.
4. Складіть порівняльну таблицю: тести особистісні vs. проєктивні.

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз:

Опишіть ситуацію, в якій клієнт звернувся із запитом на знижену самооцінку. Консультант вирішує використати тестування для уточнення внутрішньої картини «Я».

2. Вкажіть:

- 1) який тест можна використати та чому
- 2) як консультант готує клієнта до тестування
- 3) як відбувається інтерпретація результатів
- 4) як результати використовуються для подальшої роботи
- 5) які етичні аспекти при цьому потрібно врахувати

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Яка роль тестування у психологічному консультуванні?
 - a) Виключно для наукових досліджень
 - b) Для діагностики, оцінки та виявлення проблем клієнта
 - c) Для перевірки професійної компетенції психолога
 - d) Для оцінки ефективності медичних методів
2. Який з наступних видів тестів є найбільш поширеним у психологічному консультуванні?
 - a) Інтелектуальні тести
 - b) Тести на фізичну витривалість
 - c) Тести на професійні навички
 - d) Тести на креативність
3. Що таке валідність психологічного тесту?
 - a) Здатність тесту точно вимірювати, що він призначений вимірювати
 - b) Тривалість проходження тесту
 - c) Кількість питань у тесті
 - d) Спрощення тестових завдань
4. Що означає надійність психологічного тесту?
 - a) Тест може бути використаний тільки один раз
 - b) Тест дає послідовні результати при повторному застосуванні
 - c) Тест повинен бути складним для клієнта
 - d) Тест спрямований на виявлення емоційних проблем
5. Чому тестування важливе для діагностики проблем клієнта?
 - a) Воно замінює необхідність особистої розмови
 - b) Тести допомагають об'єктивно оцінити стан клієнта і визначити напрямок роботи
 - c) Тестування є єдиним джерелом інформації про клієнта
 - d) Тести завжди показують остаточний діагноз
6. Що є важливим фактором при виборі психологічного тесту для використання у консультуванні?
 - a) Простота виконання тесту
 - b) Вартість тесту
 - c) Валідність та надійність тесту
 - d) Час проведення тесту

7. Етичні принципи використання тестів включають:
 - a) Надання клієнту можливості вибору між різними тестами
 - b) Використання тестів без пояснення їх мети
 - c) Захист конфіденційності результатів тестування
 - d) Публікацію результатів у загальному доступі
8. Що є прикладом етичного використання тестів у консультуванні?
 - a) Проведення тестів без інформованої згоди клієнта
 - b) Використання тестів для підтримки особистої думки психолога
 - c) Надання результатів тестування тільки клієнту та за його згодою
 - d) Обговорення результатів тестів з іншими клієнтами
9. Яка основна мета тестування у психологічному консультуванні?
 - a) Оцінка фінансових можливостей клієнта
 - b) Виявлення психологічних труднощів та напрямків роботи з клієнтом
 - c) Перевірка знань клієнта у певній сфері
 - d) Створення рекомендацій для сім'ї клієнта
10. Що слід враховувати при інтерпретації результатів психологічних тестів?
 - a) Соціальні і культурні особливості клієнта
 - b) Особисті вподобання психолога
 - c) Кількість проведених тестів
 - d) Час дня, коли проводилось тестування

Рекомендований список літератури

1. Анєнкова І. П., Байдан М. А., Русова В. М. Психологічне консультування : навч. посіб. – Київ : Каравела, 2018.
2. Булах І. С., Кузьменко В. У., Помиткін Е. О. Консультативна психологія : підручник. – Вінниця : Нілан, 2016. – 482 с.
3. Главацька О. Л. Основи психологічного консультування особистості : навч. посіб. – Київ: Каравела, 2018.
4. Магдісюк Л. І., Федоренко Р. П. Медико-психологічне консультування : навч.-метод. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2020. – 332 с.
5. Опанасенко Л. А. Основи психологічного консультування : у схемах і таблицях. – Миколаїв : Ліон, 2019.
6. Цільмак О. М., Онішкевич А. Д. Технології психологічного консультування : підручник. Одеса, 2023. - 212 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28114>; DOI: 10.32837/11300.28114
7. Seligman M. E. P. The effectiveness of psychotherapy. The Consumer Reports study // American Psychologist. – 1995. – Vol. 50. – P. 965–974.

ТЕМА 7.

ОСОБЛИВОСТІ КОНСУЛЬТУВАННЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Мета: Ознайомлення з особливостями психологічного консультування дітей і підлітків, формування навичок встановлення контакту з неповнолітніми клієнтами, вивчення методів роботи з типовими запитами, а також розвиток вмінь організовувати ефективну співпрацю з батьками.

Основні поняття

1. Вікові психологічні особливості дітей і підлітків
2. Ігрова терапія
3. Методи налагодження контакту з дитиною
4. Підліткова агресія, ізоляція, булінг
5. Консультування сім'ї
6. Роль батьків у процесі консультування
7. Очікування батьків
8. Психоедукація
9. Комунікація в сім'ї
10. Техніки корекції дитячо-батьківських відносин

Питання для самостійного опрацювання:

1. У чому полягають вікові особливості сприйняття консультування дітьми та підлітками?
2. Які методи використовують для встановлення довіри з дитиною?
3. Як застосовується ігрова терапія в консультуванні дітей?
4. Які є особливості роботи з підлітковими проблемами, такими як булінг чи ізоляція?
5. Яку роль відіграють батьки у консультуванні неповнолітніх клієнтів?

Завдання для самостійної роботи:

1. Напишіть короткий огляд технік ігрового консультування для дітей віком 6–10 років.
2. Підготуйте таблицю: «Типові підліткові запити – можливі підходи до їх розв'язання».
3. Ознайомтесь із техніками діагностики сімейних відносин (наприклад, «малюнок сім'ї»).
4. Напишіть есе: «Що важливо знати батькам, які залучені до процесу консультування дитини».

Питання для самоконтролю:

1. Які психологічні особливості слід враховувати під час консультування дітей та підлітків?
2. Які техніки допомагають встановити контакт з дитиною?
3. Як ігрова терапія сприяє емоційному розкриттю дитини?
4. Як правильно взаємодіяти з батьками клієнта?
5. Поясніть, чому важливо враховувати очікування батьків у консультуванні дитини.

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Підготуйте презентацію: «Психологічне консультування дітей: специфіка, етапи, інструменти».
2. Опрацюйте літературу з питань булінгу у підлітковому віці та напишіть короткий огляд.
3. Складіть список ігор та вправ, які можна використати для встановлення довіри з дитиною.

4. Розробіть міні-гайд для батьків: «Як підтримати дитину в процесі психологічного консультування».

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз:

Опис ситуації: до консультанта звертається мати 8-річного хлопчика, який замкнувся, не хоче йти до школи, став агресивним удома.

2. Проаналізуйте:

1. Як побудувати перший контакт із дитиною
2. Які методи допоможуть виявити причину поведінки
3. Як включити батьків у процес консультування
4. Які техніки можна застосувати для покращення комунікації в родині
5. Як здійснити зворотний зв'язок і підсумування сесії з батьками

Тестові завдання для самоконтролю:

- 1) Яка ключова психологічна особливість дітей та підлітків впливає на процес консультування?
 - a) Високий рівень самоконтролю
 - b) Недостатня розвиненість абстрактного мислення
 - c) Здатність до повної раціоналізації проблем
 - d) Повна незалежність від батьків
- 2) Що є важливим методом встановлення контакту з дитиною під час консультування?
 - a) Застосування авторитарного підходу
 - b) Побудова довірливих і безоціночних стосунків
 - c) Ігнорування емоцій дитини
 - d) Використання складної психологічної термінології
- 3) Який метод терапії часто використовується під час консультування дітей?
 - a) Психоаналітична терапія
 - b) Ігрова терапія
 - c) Терапія гіпнозом
 - d) Когнітивно-поведінкова терапія
- 4) Як ігрова терапія допомагає в консультуванні дітей?
 - a) Сприяє відволіканню від реальних проблем
 - b) Допомагає дитині виразити свої емоції через гру
 - c) Забезпечує контроль над дитиною
 - d) Використовується для покарання
- 5) Яка з наступних проблем найчастіше зустрічається у підлітковому віці?
 - a) Підвищений рівень довіри до дорослих
 - b) Високий рівень соціальної інтеграції
 - c) Агресія, ізоляція, булінг
 - d) Підвищений інтерес до навчання
- 6) Яким чином консультування може допомогти підліткам, які стикаються з булінгом?
 - a) Ігнорування проблеми
 - b) Формування захисних механізмів і розвиток соціальних навичок
 - c) Примус до визнання власної вини
 - d) Використання психологічного тиску
- 7) Яка роль батьків у процесі консультування дітей та підлітків?
 - a) Підтримувати консультанта, але не брати участь у процесі
 - b) Виключно спостерігати за процесом консультування

- c) Співпрацювати з психологом та підтримувати дитину поза консультаціями
 - d) Повністю контролювати процес консультування
- 8) Що є важливим під час роботи з батьками у процесі консультування дітей?
- a) Ігнорування їхніх емоцій
 - b) Забезпечення конфіденційності дитячих проблем
 - c) Роз'яснення батькам важливості їхньої участі та підтримки
 - d) Уникнення спілкування з батьками
- 9) Як можна ефективно працювати з агресією у підлітків?
- a) Ігнорувати агресивну поведінку
 - b) Використовувати дисциплінарні методи
 - c) Вивчати причини агресії та розвивати конструктивні способи її вираження
 - d) Примушувати підлітка до вибачень
- 10) Який підхід може бути корисним у роботі з ізоляцією підлітків?
- a) Виключення з соціальних ситуацій
 - b) Допомога у формуванні соціальних зв'язків та самоприйнятті
 - c) Вимагання участі у соціальних заходах
 - d) Ігнорування ситуації

Рекомендований список літератури

1. Близнюкова О. М., Міненко О. О. Консультування підлітків: практичні моделі взаємодії // Наукові записки. Серія: Психологія. – 2023. – № 1. – С. 7–13. – DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-1-1>.
2. Кулакевич Т. В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування»: курс лекцій. – Київ : КиМУ, 2017.
3. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П., Замелюк М. І. Технології казкотерапії у практиці психологічного консультування дітей та дорослих : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2024. – 216 с.
4. Михальчишин Г. Є. Ресурсність системного підходу у терапевтичній допомозі особам літнього віку // Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез. – Луцьк : Вежа, 2019. – С. 186–192.
5. Мушкевич М. Моделі психологічного консультування та психотерапії сім'ї // Психологічні перспективи. – 2022. – № 40. – С. 121–135. – DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2022-40-mush>.

ТЕМА 8.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ПАР ТА СІМЕЙ

Мета: Надання знань про особливості сімейного консультування, типові запити пар, розвиток практичних навичок застосування технік для подолання конфліктів, покращення спілкування, відновлення довіри та формування здорових стосунків у родині.

Основні поняття

1. Сімейне консультування
2. Партнерські стосунки
3. Конфлікти в парі
4. Комунікація у стосунках
5. Емоційна близькість
6. Роль консультанта у сімейній терапії
7. Техніки врегулювання конфліктів
8. Гештальт-терапія в роботі з парами
9. Системний підхід
10. Межі відповідальності консультанта

Питання для самостійного опрацювання:

1. Що таке психологічне консультування пар та сімей?
2. Які проблеми найчастіше виникають у роботі з парами?
3. Які підходи до вирішення конфліктів існують у сімейному консультуванні?
4. Як розвивати комунікативні навички партнерів у стосунках?
5. Яка роль консультанта у підтримці змін у парі або родині?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опишіть три типові запити, з якими звертаються пари до психолога, і коротко вкажіть можливі підходи до роботи з ними.
2. Підготуйте короткий огляд технік для розвитку емоційної близькості між партнерами.
3. Ознайомтесь з методикою «Я-повідомлень» та підготуйте приклади для роботи з подружніми парами.
4. Напишіть есе на тему: «Чи можливо зберегти стосунки, якщо один із партнерів не готовий до змін?».

Питання для самоконтролю:

1. Як визначається сімейне консультування як напрям психологічної допомоги?
2. Назвіть основні труднощі, з якими стикаються консультанти у роботі з парами.
3. Які техніки допомагають зменшити напруження у конфліктних ситуаціях?
4. Як консультант може сприяти поліпшенню комунікації між партнерами?
5. У чому полягає роль консультанта у процесі змін у стосунках?

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Підготуйте презентацію на тему: «Системний підхід у сімейному консультуванні».
2. Зробіть огляд 2–3 наукових джерел, присвячених роботі з подружніми конфліктами.
3. Ознайомтесь із підходом Дж. Готтмана до консультування пар і напишіть короткий конспект ключових ідей.
4. Складіть список практичних технік, які можна використовувати для розвитку емоційної близькості між партнерами.

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз:

Опис ситуації: подружня пара звертається із запитом на постійні конфлікти через ревності й нестачу довіри.

2. Проаналізуйте:

1. Які техніки можна використати для стабілізації спілкування?
2. Як допомогти партнерам краще висловлювати свої почуття?
3. Які підходи до зміцнення емоційної близькості можуть бути ефективними?
4. Як працювати з їхніми очікуваннями від змін?
5. Як консультант зберігає нейтральність і підтримує обидві сторони?

Тестові завдання для самоконтролю:

- 1) Що таке сімейне консультування?
 - a) Консультування, яке фокусується на вирішенні індивідуальних проблем
 - b) Процес допомоги сім'ям та парам у вирішенні емоційних і комунікативних проблем
 - c) Терапія для дітей без участі батьків
 - d) Метод навчання комунікації на професійному рівні
- 2) Яка з наступних проблем є типовою для консультування пар?
 - a) Підвищений рівень довіри
 - b) Конфлікти через фінанси, відсутність емоційної близькості
 - c) Надмірна увага до стосунків
 - d) Відсутність проблем у спілкуванні
- 3) Яка техніка використовується для вирішення конфліктів між партнерами?
 - a) Ігнорування проблеми
 - b) Активне слухання та "Я-повідомлення"
 - c) Примушування до мовчання
 - d) Використання маніпуляцій для зміни поведінки партнера
- 4) Який з методів може допомогти поліпшити спілкування між партнерами?
 - a) Виключно особиста робота кожного партнера з консультантом
 - b) Створення спільного простору для відкритого діалогу
 - c) Уникання конфліктних тем
 - d) Відмова від будь-якого спілкування
- 5) Що є прикладом техніки поліпшення емоційної близькості у парі?
 - a) Зменшення спільного часу разом
 - b) Вправи на спільне вираження емоцій та підтримку
 - c) Ізоляція одного з партнерів
 - d) Постійне порівняння партнера з іншими людьми
- 6) Яка роль консультанта у процесі змін у сімейних стосунках?
 - a) Підтримувати одну зі сторін конфлікту
 - b) Бути нейтральним посередником і допомагати у розробці стратегій вирішення проблем
 - c) Вимагати, щоб пара прийняла конкретні рішення
 - d) Контролювати всі аспекти життя пари
- 7) Як "Я-повідомлення" сприяє вирішенню конфліктів між партнерами?
 - a) Викликає почуття вини у партнера
 - b) Сприяє висловленню особистих почуттів без звинувачення іншої сторони

- c) Полегшує уникнення відповідальності
 - d) Дозволяє партнерам критикувати один одного
- 8) Який з наступних методів допомагає парам уникнути ескалації конфліктів?
- a) Перебивання партнера під час розмови
 - b) Зосередження на спільних цінностях та цілях
 - c) Відмова від спілкування
 - d) Ігнорування почуттів партнера
- 9) Що важливо для консультанта при роботі зі змінами в сімейних стосунках?
- a) Ставати на сторону одного з партнерів
 - b) Допомогати парі знайти власні рішення та стимулювати взаєморозуміння
 - c) Вимагати певного результату
 - d) Виключити один з елементів сім'ї з процесу
- 10) Як консультант може допомогти партнерам покращити емоційну близькість?
- a) Заохочувати партнерів до відкритого вираження своїх почуттів і потреб
 - b) Пропонувати уникати будь-яких емоційних обговорень
 - c) Підтримувати конкуренцію між партнерами
 - d) Примушувати їх приховувати свої емоції.

Рекомендований список літератури

1. Анєнкова І. П., Байдан М. А., Русова В. М. Психологічне консультування : навч. посіб. – Київ : Каравела, 2018.
2. Кулакевич Т. В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування» : Мушкевич М. Моделі психологічного консультування та психотерапії сім'ї // Психологічні перспективи. – 2022. – № 40. – С. 121–135. – DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2022-40-mush>.
3. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію : навч. посіб. – 4-те вид. – Київ : Каравела, 2017.
4. Цільмак О. М., Лефтеров В. О. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. – Київ : Ліра-К, 2020. – 266 с.
5. Murphy D. A. (ed.) Counselling Psychology: A Textbook for Study and Practice. – Chichester : John Wiley & Sons, 2017. – 496 p. – (BPS Textbooks in Psychology). – ISBN 978-1-119-10685-2.
6. Remmers A. Transference and countertransference // The Global Psychotherapist. – 2023. – Vol. 3, No. 1. – P. 75–79.

ТЕМА 9.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КРИЗОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ. ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА

Мета: Формування знань про природу психологічної кризи, засвоєння принципів і технік надання першої психологічної допомоги, розвиток умінь стабілізувати емоційний стан клієнтів у кризі та організовувати подальшу підтримку.

Основні поняття

1. Психологічна криза
2. Види криз (гострі, хронічні, травматичні, нормативні)
3. Перша психологічна допомога (ППД)
4. Принципи ППД
5. Етапи кризового втручання
6. Стрес, шокова реакція, посттравматичний синдром (ПТСР)
7. Емоційна стабілізація
8. Техніки заземлення та заспокоєння
9. Довгострокове консультування після криз
10. Психоедукація

Питання для самостійного опрацювання:

1. Що таке психологічна криза та які її основні види?
2. Які принципи лежать в основі першої психологічної допомоги?
3. Як відрізнити стан стресу від посттравматичної реакції?
4. Які техніки використовуються для стабілізації клієнтів у кризі?
5. Які форми підтримки необхідні клієнтам після виходу з кризового стану?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте протокол ППД (наприклад, за рекомендаціями ВООЗ чи UNICEF) та зробіть короткий конспект
2. Підготуйте добірку з 3–5 технік стабілізації для клієнтів у кризі (наприклад, дихальні практики, техніки заземлення)
3. Напишіть есе: «Чому емоційна підтримка в перші години після травматичної події має вирішальне значення?»
4. Знайдіть приклади програм довгострокової психологічної підтримки після кризи (посттравматичні табори, групи підтримки) і коротко опишіть одну з них.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке психологічна криза та як її класифікують?
2. Які є основні принципи першої психологічної допомоги?
3. Опишіть етапи кризового консультування
4. Які методи застосовуються для стабілізації емоційного стану клієнта?
5. Як виглядає довгострокова підтримка клієнта після кризи?

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Підготуйте презентацію: «Етапи першої психологічної допомоги: дії консультанта у кризі»
2. Опрацюйте літературу з психології травми (1–2 джерела) і зробіть огляд основних підходів
3. Розробіть міні-гайд для надання першої допомоги у випадку гострої емоційної реакції (для шкільного психолога, волонтера тощо)

4. Складіть порівняльну таблицю: техніки стабілізації – ситуації застосування – обмеження

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз:

Опис ситуації: жінка звертається до психолога після пережитого обстрілу, вона скаржиться на тривожність, безсоння, сльозливість, відчуття небезпеки.

2. Проаналізуйте:

1. які ознаки свідчать про кризовий стан
2. які техніки можна застосувати на першій зустрічі для стабілізації
3. як побудувати подальшу підтримку після кризового втручання
4. як надати зворотний зв'язок клієнтці й зміцнити її відчуття безпеки
5. які етичні межі слід врахувати

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Що таке психологічна криза?
 - a) Тимчасовий стрес, який не потребує втручання
 - b) Стан емоційного, когнітивного або поведінкового дезбалансу, викликаний критичною ситуацією
 - c) Легкий дискомфорт через звичайні життєві труднощі
 - d) Постійний стан тривоги без зовнішніх причин
2. Які є основні види психологічних криз?
 - a) Екологічна, соціальна, культурна
 - b) Травматична, екзистенційна, розвиткова
 - c) Професійна, соціальна, економічна
 - d) Політична, економічна, глобальна
3. Що є ключовим принципом надання першої психологічної допомоги?
 - a) Ізоляція клієнта від зовнішніх подразників
 - b) Негайне вирішення проблем клієнта
 - c) Забезпечення безпеки, стабільності та емпатії
 - d) Примус до прийняття рішень
4. Який з наступних етапів належить до першої психологічної допомоги?
 - a) Повне ігнорування проблем клієнта
 - b) Спілкування, стабілізація емоційного стану та підтримка
 - c) Тиск на клієнта для швидкого вирішення проблеми
 - d) Встановлення професійної дистанції
5. Що є основним завданням психолога при роботі з клієнтом у стані стресу або травми?
 - a) Прискорити вирішення проблеми клієнта
 - b) Підтримати клієнта, стабілізувати емоційний стан і створити відчуття безпеки
 - c) Ігнорувати емоційні переживання клієнта
 - d) Надавати тільки технічну інформацію
6. Яка техніка використовується для стабілізації емоційного стану клієнта під час кризового консультування?
 - a) Медитація та ізоляція
 - b) Глибоке дихання та техніки заземлення
 - c) Активне уникання емоцій

- d) Постійне нагадування про проблему
7. Який з підходів є корисним при роботі з клієнтом у стані травматичного стресу?
- a) Ігнорувати почуття клієнта
 - b) Використовувати методи заземлення, допомагаючи клієнту зосередитись на теперішньому моменті
 - c) Фокусуватись лише на майбутніх планах клієнта
 - d) Примушувати клієнта до швидких дій
8. Що слід уникати під час надання першої психологічної допомоги?
- a) Проявляти емпатію та увагу до стану клієнта
 - b) Пропонувати клієнту швидкі рішення та поспішати з рекомендаціями
 - c) Слухати клієнта та надавати йому можливість висловитись
 - d) Підтримувати клієнта в процесі стабілізації емоцій
9. Яка стратегія є важливою для довгострокової підтримки клієнта після кризи?
- a) Постійне нагадування про минулі проблеми
 - b) Поступове повернення до звичайного життя з емоційною підтримкою
 - c) Повна ізоляція від соціальних контактів
 - d) Повне уникнення обговорення минулих подій
10. Який з наступних підходів є найбільш ефективним при консультуванні після кризи?
- a) Зосередження на проблемах, без надання підтримки
 - b) Підтримка клієнта у процесі відновлення, допомога у знаходженні нових способів подолання труднощів
 - c) Ігнорування потреб клієнта в емоційній підтримці
 - d) Примусове прискорення процесу адаптації

Рекомендований список джерел

1. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Медико-психологічне консультування : навч.-метод. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2020. – 332 с.
2. Цільмак О. М., Онішкевич А. Д. Технології психологічного консультування : підручник. Одеса, 2023. - 212 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28114>; DOI: 10.32837/11300.28114
3. Афанасьєва Н. Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика : монографія. – Харків : НУЦЗУ, 2017. – 315 с.
4. Бегеза Л. Є. Групове консультування у психологічному супроводі внутрішньо переміщених осіб з відновлення працевлаштування // Ментальне здоров'я особистості та організації : колективна монографія / за заг. ред. Г. А. Пріба, Л. Є. Бегези. – Київ : ТОВ "Типографія АМГ", 2024. – С. 230.
5. Березовська Л., Полегонький В. Робота з почуттям провини у психоаналітичному консультуванні // Вісник Національного університету оборони України. – 2021. – Т. 63, № 5. – С. 12–19. – DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-63-5-12-19>.
6. Lytvynenko O., Lunov V., Maltsev O., Zlatova L. The impact of Russian military aggression on the psychological health of Ukrainian youth // American Behavioral Scientist. – 2023. – Vol. 67, No. 3. – P. 426–448. – DOI: <https://doi.org/10.1177/00027642221144846>.

ТЕМА 10.

СПЕЦИФІКА РОБОТИ ПРИ ПСИХОЛОГІЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Мета: Формування розуміння психологічних особливостей консультування осіб з інвалідністю, розвиток навичок адаптації методів роботи відповідно до потреб клієнта, засвоєння принципів етичної взаємодії та підтримки родичів і опікунів.

Основні поняття

1. Особи з особливими потребами
2. Інвалідність та психосоціальна підтримка
3. Адаптація методів консультування
4. Психологічна допомога родичам і опікунам
5. Соціальна ізоляція та емоційне виснаження
6. Інклюзія в психологічному консультуванні
7. Етичні принципи роботи з людьми з інвалідністю
8. Бар'єри у спілкуванні
9. Повага до автономії клієнта
10. Міждисциплінарна взаємодія

Питання для самостійного опрацювання:

1. Які психологічні аспекти потрібно враховувати при роботі з людьми з особливими потребами?
2. Як адаптувати консультативні методи під індивідуальні можливості клієнта?
3. У чому полягає підтримка родичів і опікунів клієнтів з інвалідністю?
4. Які емоційні та соціальні труднощі є найтипівішими для цієї категорії клієнтів?
5. Які етичні питання виникають у процесі консультування осіб з особливими потребами?

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуйте огляд основних принципів інклюзивного консультування
2. Напишіть коротке есе: «Повага до автономії клієнта з інвалідністю: виклики і рішення»
3. Ознайомтесь із практиками супроводу батьків дітей з інвалідністю та складіть пам'ятку для консультанта
4. Складіть список можливих адаптацій до умов консультування (комунікаційні, просторові, технічні)

Питання для самоконтролю:

1. Які особливості слід враховувати в роботі з клієнтами, які мають інвалідність?
2. Як адаптувати методи консультування під клієнтів з обмеженими можливостями?
3. Які етичні норми найчастіше порушуються при недосвідченій роботі з особами з інвалідністю?
4. Яку роль відіграють родичі у підтримці клієнта під час консультування?
5. Які труднощі можуть виникнути у клієнтів з особливими потребами в соціальному середовищі?

Завдання для опрацювання теоретичного матеріалу:

1. Підготуйте презентацію: «Психологічна підтримка осіб з інвалідністю: консультування без упереджень»
2. Ознайомтесь з Етичним кодексом психолога щодо роботи з вразливими групами — підготуйте короткий огляд

3. Знайдіть та опишіть приклади успішної практики консультування клієнтів з інвалідністю
4. Розробіть чек-лист для консультанта: як підготувати середовище та методи для роботи з особами з різними порушеннями (слуху, зору, опорно-рухового апарату, інтелектуальними порушеннями)

Практичне завдання:

1. Підготуйте кейс-аналіз:

Опис ситуації: до психолога звернулася мати підлітка з ДЦП, яка скаржиться на втому, тривожність і постійне почуття провини. Сам підліток уникає спілкування і виявляє ознаки ізоляції.

2. Проаналізуйте:

- 1) як побудувати консультування одночасно з родичем і підлітком
- 2) які методи можна адаптувати для емоційної підтримки підлітка
- 3) як надати допомогу матері у вигляді психоедукації і нормалізації емоцій
- 4) які етичні моменти слід враховувати в цій ситуації

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Що є основним психологічним аспектом роботи з людьми з особливими потребами?
 - a) Створення дистанції між консультантом і клієнтом
 - b) Підтримка автономії клієнта та адаптація до його потреб
 - c) Ігнорування емоційного стану клієнта
 - d) Сприяння швидкому вирішенню проблем клієнта
2. Який підхід є важливим при адаптації консультативних методів до потреб клієнта з особливими потребами?
 - a) Використання однакових методів для всіх клієнтів
 - b) Індивідуальний підхід, з урахуванням фізичних, емоційних та когнітивних особливостей клієнта
 - c) Уникнення спеціальних методів для клієнтів з інвалідністю
 - d) Концентрація виключно на фізичних обмеженнях клієнта
3. Яка роль підтримки родичів та опікунів у процесі психологічного консультування?
 - a) Родичі та опікуни не відіграють жодної ролі
 - b) Забезпечення інформаційної та емоційної підтримки родичів є важливим елементом консультування
 - c) Консультант повинен уникати взаємодії з родичами клієнта
 - d) Тільки клієнт має значення в процесі консультування
4. Який підхід є найбільш ефективним для роботи з емоційними труднощами клієнтів з особливими потребами?
 - a) Ігнорування емоційних проблем клієнта
 - b) Надання можливості клієнту відкрито виражати емоції та підтримка у подоланні стресу
 - c) Спрямування клієнта на швидке вирішення проблем
 - d) Концентрація виключно на фізичних труднощах клієнта
5. Що є важливим аспектом у роботі з соціальними труднощами клієнтів з інвалідністю?
 - a) Концентрація на внутрішніх проблемах клієнта
 - b) Підтримка клієнта у встановленні соціальних контактів та інтеграції у суспільство
 - c) Ізоляція клієнта від соціального середовища

- d) Зниження важливості соціальної адаптації
6. Що включає етичний підхід у консультуванні людей з інвалідністю?
- a) Повна автономія клієнта у прийнятті рішень
 - b) Використання однакових методів консультування для всіх клієнтів, незалежно від їхніх особливостей
 - c) Збереження конфіденційності та повага до гідності клієнта
 - d) Уникнення відкритої комунікації з клієнтом
7. Які психологічні особливості можуть мати люди з фізичними інвалідностями, що потребують адаптації підходів у консультуванні?
- a) Усі клієнти мають однакові потреби
 - b) Можливі проблеми з самооцінкою, емоційні труднощі та соціальна ізоляція
 - c) Немає необхідності враховувати особливості клієнта
 - d) Тільки фізичні обмеження мають значення
8. Як може впливати інвалідність на емоційний стан клієнта?
- a) Не впливає на емоційний стан
 - b) Може викликати почуття тривоги, депресії або ізоляції
 - c) Забезпечує емоційну стабільність
 - d) Робить клієнта менш чутливим до емоцій
9. Який із наступних методів є найбільш ефективним для психологічного консультування людей з когнітивними порушеннями?
- a) Використання стандартних методів без адаптації
 - b) Адаптація методів відповідно до рівня розуміння клієнта
 - c) Виключно поведінкові методи
 - d) Ігнорування когнітивних особливостей клієнта
10. Що є важливим для забезпечення етичної роботи з клієнтами з особливими потребами?
- a) Використання загальних етичних принципів без адаптації
 - b) Збереження конфіденційності, дотримання гідності та індивідуальний підхід до клієнта
 - c) Застосування однакових правил для всіх
 - d) Уникнення участі в етичних питаннях

Рекомендований список літератури

1. Анєнкова І. П., Байдан М. А., Русова В. М. Психологічне консультування : навч. посіб. – Київ : Каравела, 2018.
2. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Медико-психологічне консультування : навч.-метод. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2020. – 332 с.
3. Цільмак О. М., Онішкевич А. Д. Технології психологічного консультування : підручник. Одеса, 2023. - 212 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28114>; DOI: 10.32837/11300.28114
4. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію : навч. посіб. – 4-те вид. – Київ : Каравела, 2017.
5. Murphy D. A. (ed.) Counselling Psychology: A Textbook for Study and Practice. – Chichester : John Wiley & Sons, 2017. – 496 p. – (BPS Textbooks in Psychology). – ISBN 978-1-119-10685-2.
6. Remmers A. Transference and countertransference // The Global Psychotherapist. – 2023. – Vol. 3, No. 1. – P. 75–79.

7. Rudestam K. E. Experiential groups in theory and practice. – Monterey, CA : Brooks/Cole Pub Co, 1982. – 318 p.
8. Seligman M. E. P. The effectiveness of psychotherapy. The Consumer Reports study // American Psychologist. – 1995. – Vol. 50. – P. 965–974.

ОЦІНЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ:

Оцінювання якості виконання індивідуального завдання:

- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
- 1. Оцінка доповіді, презентації та захисту індивідуального завдання
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
- 2. Оцінка участі здобувача в оцінці інших індивідуальних завдань та їх критичний аналіз:
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за індивідуальне завдання є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5,0 - 4,0 - 3,0 – 2,0), яка округлюється за методом статистики.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів та індивідуальних завдань

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Індивідуальне завдання та презентація виконані самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам, власний проєкт повністю розроблений за запропонованою структурою; аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; здобувач формулює самостійні ґрунтовні судження, які підкріплені фактичними доказами та розрахунками, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених схем, малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними. Здобувач пропонує власні пропозиції щодо методології психологічного консультування, тренінгу, розвитку психологічної інфраструктури .
Добре «4»	Індивідуальне завдання та презентація виконані частково самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам, власний проєкт повністю розроблений за запропонованою структурою; аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач вільно презентує матеріал; здобувач формулює дослідження та пропозиції інших авторів, які підкріплені фактичними доказами та розрахунками, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених схем, малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.
Задовільно «3»	Здобувач пояснює матеріал не впевнено, формулює лише загальні висновки (або взагалі не може їх сформулювати), інформація у презентації подана з посиланням на джерела, однак вони оформлені із помилками. Здобувач бере пасивну участь в практичних результатах проєкту, не здатний критично їх проаналізувати.
Незадовільно «2»	Індивідуальне завдання не виконано. Не зараховуються індивідуальні завдання та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.

Список рекомендованої літератури

Основна:

6. Анєнкова І. П., Байдан М. А., Русова В. М. Психологічне консультування : навч. посіб. – Київ : Каравела, 2018.
7. Бредлі Т. Ерфорд. 45 основних технік психологічного консультування. – Київ : Науковий світ, 2024. – 590 с.
8. Булах І. С., Кузьменко В. У., Помиткін Е. О. Консультативна психологія : підручник. – Вінниця : Нілан, 2016. – 482 с.
9. Главацька О. Л. Основи психологічного консультування особистості : навч. посіб. – Київ : Каравела, 2018.
10. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Медико-психологічне консультування : навч.-метод. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2020. – 332 с.
11. Опанасенко Л. А. Основи психологічного консультування : у схемах і таблицях. – Миколаїв : Іліон, 2019.
12. Цільмак О. М., Онішкевич А. Д. Технології психологічного консультування : підручник. Одеса, 2023. – 212 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28114>; DOI: 10.32837/11300.28114
13. May R. The Art of Counselling: For anyone who needs to listen, support and advise at work. – London : Profile Books, 2025. – 240 p. – ISBN 978-1-80522-264-4.

Додаткова:

8. Афанасьєва Н. Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика : монографія. – Харків : НУЦЗУ, 2017. – 315 с.
9. Бегеза Л. Є. Групове консультування у психологічному супроводі внутрішньо переміщених осіб з відновлення працевлаштування // Ментальне здоров'я особистості та організації : колективна монографія / за заг. ред. Г. А. Пріба, Л. Є. Бегези. – Київ : ТОВ "Типографія АМГ", 2024. – С. 230.
10. Березовська Л., Полегонький В. Робота з почуттям провини у психоаналітичному консультуванні // Вісник Національного університету оборони України. – 2021. – Т. 63, № 5. – С. 12–19. – DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-63-5-12-19>.
11. Близнюкова О. М., Міненко О. О. Консультування підлітків: практичні моделі взаємодії // Наукові записки. Серія: Психологія. – 2023. – № 1. – С. 7–13. – DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-1-1>.
12. Кулакевич Т. В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування» : курс лекцій. – Київ : КиМУ, 2017.
13. Кучманич І. М., Опанасенко Л. А. «Психологічна платформа модерації» як дієва технологія групового консультування // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. – 2022. – Вип. 1. – С. 94–98.
14. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П., Замелюк М. І. Технології казкотерапії у практиці психологічного консультування дітей та дорослих : навч. посіб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2024. – 216 с.
15. Михальчишин Г. Є. Ресурсність системного підходу у терапевтичній допомозі особам літнього віку // Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез. – Луцьк : Вежа, 2019. – С. 186–192.
16. Мушкевич М. Моделі психологічного консультування та психотерапії сім'ї // Психологічні перспективи. – 2022. – № 40. – С. 121–135. – DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2022-40-mush>.
17. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію : навч. посіб. – 4-те вид. – Київ : Каравела, 2017.
18. Цільмак О. М., Лефтеров В. О. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. – Київ : Ліра-К, 2020. – 266 с.

19. Lytvynenko O., Lunov V., Maltsev O., Zlatova L. The impact of Russian military aggression on the psychological health of Ukrainian youth // American Behavioral Scientist. – 2023. – Vol. 67, No. 3. – P. 426–448. – DOI: <https://doi.org/10.1177/00027642221144846>.
20. Murphy D. A. (ed.) Counselling Psychology: A Textbook for Study and Practice. – Chichester : John Wiley & Sons, 2017. – 496 p. – (BPS Textbooks in Psychology). – ISBN 978-1-119-10685-2.
21. Remmers A. Transference and countertransference // The Global Psychotherapist. – 2023. – Vol. 3, No. 1. – P. 75–79.
22. Rudestam K. E. Experiential groups in theory and practice. – Monterey, CA : Brooks/Cole Pub Co, 1982. – 318 p.
23. Seligman M. E. P. The effectiveness of psychotherapy. The Consumer Reports study // American Psychologist. – 1995. – Vol. 50. – P. 965–974.
24. Yalom I. D., Leszcz M. The theory and practice of group psychotherapy. – 6th ed. – New York : Basic Books, 2020. – 832 p.

Інформаційні ресурси:

1. Актуальні проблеми психології». Наукові праці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Режим доступу: <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv>
2. Вісник психології і соціальної педагогіки. Режим доступу: <http://psych.kiev.ua/>
3. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. Режим доступу: <https://nlu.org.ua/>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Національна наукова медична бібліотека України. Режим доступу: <https://library.gov.ua/>
6. Психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психічної культури. Режим доступу: <http://psylib.kiev.ua/>
7. Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ) Режим доступу: <http://lucl.kiev.ua>
8. American Psychologist. Journal of American Psychological Association. Режим доступу: <https://www.apa.org/pubs/journals/amp/>
9. Journal of Personality and Social Psychology. Journal of American Psychological Association. Режим доступу: <https://www.apa.org/pubs/journals/psp/>
10. Science: (AAAS). Режим доступу: <http://www.sciencemag.org>
11. Taylor & Francis. Режим доступу: <http://www.informaworld.com>
12. ScienceDirect. Режим доступу: www.sciencedirect.com